Vänersborgs kommun

Riktlinje för hantering av översvämningsrisker i planering och bygglov

Antagen av kommunfullmäktige 2024-09-11 § 142

Innehållsförteckning

Inledning 3

Bakgrund 3
Syfte och avgränsning 3
Tidigare ställningstaganden 3
Hur riktlinjen ska användas 4
Länsstyrelsens och SMHI:s underlag för Vänern 4
Referenssystem 4
Publicering 4
Uppföljning 4

Riktlinjer 5

Grundläggande riktlinjer för översvämning från skyfall 5
Grundläggande riktlinjer för översvämning från sjöar och vattendrag 5
Vägnät 5
Samhällsviktig verksamhet 5
Miljöfarlig verksamhet 5
Enklare byggnader 5
Enklare funktioner i byggnader 5
Övrig bebyggelse 5
Undantagsfall: Om- och tillbyggnad 6
Undantagsfall: Tillfälliga åtgärder för kortvarig högnivå 6
Definitioner 6
Att klara nivån 6
Ny sammanhållen bebyggelse på tidigare oexploaterad mark 6
Ny typ av bebyggelse eller anläggning på tidigare bebyggd mark 7
Utveckling av befintlig bebyggelse eller anläggning 7
Enstaka byggnad eller anläggning 7

Bilaga: Matris och nivåtabeller 8

Samlande översikt över riktlinjer 8
Översikt över planeringsnivåer för Vänern 9
Högsta beräknade nivå 9
200-årsnivå 9
100-årsnivå 9
Illustration 10

Dokumentinformation		Dokumentansvarig	
Vägledning i hur översvämningsrisker ska hanteras i planläggning, bygglov med mera.		Kommundirektör	
Antagen 2024-09-11	Antagen av Kommunfullmäktige	Reviderad -	Giltighet Tillsvidare
Aktualiserad -	Diarienummer KS 2020/135	Intranät ☒	Hemsida ☒
Dokumentmottagare ☒ Förvaltningsorganisation ☒ Kommunala bolag ☒ Allmänheten ☒ Förtroendevalda			
Andra regelverk som omnämns Plan- och bygglag (PBL, 2010:900), Översiktsplan 2017 (KF, 2017-12-13, §197)			

Inledning

Bakgrund

Kommunen ska enligt Plan- och bygglag (PBL, 2010:9002, se bland annat 2 kap. 4-5 §) ansvara för att mark- och vattenanvändningen är lämplig och att det inte skapas risker för människors hälsa och säkerhet, olyckor, översvämning eller erosion. Detta ansvar är viktigt bland annat vid planläggning och bygglovsprövning.

Kommunfullmäktige antog 2014-04-23 § 42 *Översvämningsprogram – Kartläggning av Vänersborgs kust mot Vänern*. Programmet innehåller dels konsekvensanalyser, riskbedömning och åtgärdsförslag för skydd mot översvämningar och dels riktlinjer och kartmaterial för att vägleda planläggning och bygglov. Nivåerna i programmet utgick från Länsstyrelsens Faktablad Vänern från 2010.

2017 publicerade SMHI nya scenarier för höga vattennivåer i Vänern och Länsstyrelsen uppdaterade samma år Faktablad Vänern. Därigenom blev kommunens översvämningsprogram inaktuellt när det gäller kartor och angivna nivåer. Den nivå som länsstyrelsen använder som dimensionerande vid planläggning ligger 64-85 cm högre än de nivåer som anges i kommunens översvämningsprogram.

Kommunen har fört en kontinuerlig dialog med olika aktörer (bland annat länsstyrelsen, SMHI, Vattenfall och andra vänerkommuner) kring hur översvämningsfrågorna ska hanteras. Denna riktlinje utgår från utgångspunkterna i Boverkets tillsynsvägledning[1] och de kunskapsunderlag kring Vänern som bland annat SMHI tagit fram[2].

Syfte och avgränsning

Syftet med riktlinjen är att ge en tydlighet i hur kommunen hanterar översvämningsfrågor i planering och bygglov.

Detta styrdokument ersätter riktlinjerna i tidigare översvämningsprogram, men följer inte upp åtgärdsförslagen. Översvämningsfrågor hanteras även i kommunens översiktsplaner, beredskaps- och krishanteringsarbete och dagvattenplan.

Riktlinjen fungerar generellt, men för att kunna användas fullt ut på alla platser i kommunen behövs ytterligare kunskapsunderlag kring nivåer. Inför antagandet av riktlinjen finns underlag när det gäller vattennivåer i Vänern och det finns en översiktlig skyfallskartering för områden kring kommunens tätorter. Men det saknas till exempel beräkningar av höga vattennivåer vid olika återkomsttid för Frändeforsån och Hästefjordarna.

Tidigare ställningstaganden

Tidigare ställningstaganden kring översvämningsrisker finns i följande styrdokument:

[1] Utgångspunkterna i Boverkets tillsynsvägledning publiceras här: https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/ planering/detaljplan/lansstyrelsens-tillsyn/tillsynsvagledning_naturolyckor/tillsynsvagledning-oversvamning/riskbedomning/utgangspunkter/

[2] Bland annat: *Vattennivåer, tappningar, vattentemperaturer och is i Vänern – Beräkningar för dagens och framtidens klimatförhållanden*. Klimatologi nr. 44. SMHI, 2017.

Översvämningsprogram – Kartläggning av Vänersborgs kust mot Vänern (KF 2014-04-23 § 42). Delvis inaktuellt när det gäller nivåer, till stora delar genomfört när det gäller åtgärder.

Översiktsplan 2017 (KF 2017-12-13 § 197) och *Fördjupad översiktsplan för Vänersborg och Vargön* (KF 2023-02-15 § 4). Här markeras områden som är olämpliga för ny bebyggelse på grund av översvämningsrisker eller som kan behöva bevaras som lågpunkter för att ta hand om skyfallsvatten.

Dagvattenplan (KF 2022-03-16 § 31). Här ges riktlinjer för dagvattenhantering och förslag på åtgärder för att minska skyfallsrelaterade översvämningsrisker. Dagvattenplanen ska integreras i kommunens Blåplan.

Hur riktlinjen ska användas

Riktlinjen används vid planläggning, bygglovsprövning, projektering med flera processer när det kan finnas risker för översvämning. De är utformade för att möjliggöra olika typer av lösningar i komplexa situationer, till exempel där det finns befintlig bebyggelse i utsatta lägen.

Matriser och nivåtabeller i bilagan ger en användbar överblick över riktlinjens innehåll. Som stöd finns även anpassade kartlager i kommunens kartdatabas.

Länsstyrelsens och SMHI:s underlag för Vänern

Länsstyrelsen har publicerat Faktablad Vänern, med utgångspunkt i beräkningar som SMHI gjort. I dessa underlag fastställs högsta beräknade nivå, 200-årsnivå och 100-årsnivå för olika kommuner runt Vänern. Senaste faktabladet publicerades 2017.

Referenssystem

I detta dokument anges vattennivåer enligt referenssystemet RH 2000. SMHI använder i många rapporter referenssystemet RH 00. Vänerns referensyta på sjökortet är +44,10 m i RH 2000, vilket motsvarar +43,80 m.ö.h. i RH 00. Medelvattenståndet ligger en halvmeter över referensytan, det vill säga ungefär +44,6 (RH 2000).

Publicering

Samtliga politiskt antagna styrdokument tillhör kommunens författningssamling och publiceras på hemsidan.

Uppföljning

Riktlinjen gäller tillsvidare. Dokumentet följs upp och revideras vid behov. När nya kunskapsunderlag tas fram rörande nivåer kommer de att kunna användas även innan riktlinjen hunnit revideras.

Riktlinjer

Grundläggande riktlinjer för översvämning från skyfall

Samhällsviktig verksamhet och verksamheter där översvämning kan skapa betydande miljöpåverkan ska klara nivån för 200-årsregn.

Övrig bebyggelse ska klara nivån för 100-årsregn.

Grundläggande riktlinjer för översvämning från sjöar och vattendrag

Vägnät

Vägar av betydelse för framkomlighet till samhällsviktig verksamhet, bostäder eller dagligvaruhandel ska vara körbara vid högsta beräknade vattennivå, vilket innebär lägst 20 cm under den nivån.

Tillfartsvägar ska i regel vara körbara vid samma nivå som en viss typ av bebyggelse ska klara, vilket innebär lägst 20 cm under den nivån. Undantag kan finnas där funktionen inte behöver upprätthållas under en översvämning, till exempel komplementbyggnader. För att vara körbar med upp till 20 cm vatten behöver vägbanan vara tydligt markerad.

Samhällsviktig verksamhet

Samhällsviktig verksamhet ska anläggas så att funktion och byggnader klarar högsta beräknade nivå.

Miljöfarlig verksamhet

Verksamheter där översvämning kan skapa betydande miljöpåverkan ska klara högsta beräknade nivå utan att föroreningar från verksamheten sprids. Inga övriga krav på att klara funktion eller tillfartsväg vid översvämning från sjöar och vattendrag.

Enklare byggnader

För enklare byggnader, som till exempel garage, uthus och sjöbodar, där inte människor vistas mer än tillfälligt, ställs inga krav på att funktioner eller tillfartsvägar ska klara översvämning från sjöar eller vattendrag. Däremot ska byggnader klara 100-årsnivå.

Enklare funktioner i byggnader

Parkering, enklare förråd eller liknande funktioner i en byggnad kan förläggas till våningsplan under den dimensionerande nivån under förutsättning att våningsplanets konstruktion klarar det. En sådan lösning ska kombineras med en beredskapsplan för att kunna tömma lokalerna i god tid. Denna typ av våningsplan kan vara en lösning för att högre våningsplan med känsligare funktioner ska kunna uppnå den dimensionerande nivån.

Övrig bebyggelse

Ny sammanhållen bebyggelse på tidigare oexploaterad mark ska anläggas så att funktion och byggnader klarar högsta beräknade nivå.

Ny typ av bebyggelse eller anläggning på tidigare bebyggd mark ska anläggas så att funktion och byggnader klarar högsta beräknade nivå när den nya bebyggelsen utgörs av permanentbostäder eller dagligvaruhandel. Annars ska den klara 200-årsnivå.

Utveckling av befintlig bebyggelse eller anläggning ska anläggas så att funktion och byggnader klarar 200-årsnivå.

Enstaka byggnad eller anläggning ska anläggas så att funktion och byggnader klarar 200-årsnivå.

Tillfartsväg skall i samtliga fall finnas som ligger lägst 20 cm under motsvarande nivåer.

Undantagsfall: Om- och tillbyggnad

Vid om- och tillbyggnad gäller riktlinjen i tillämpliga delar. Bedömning måste göras i varje enskilt fall utifrån reglerna i plan- och bygglagen[1]. Det är viktigt att väga åtgärdens syfte, investeringens storlek, funktionella fördelar samt konsekvenserna vid en översvämning mot de konsekvenser som det skulle medföra att inte genomföra åtgärden.

Undantagsfall: Tillfälliga åtgärder för kortvarig högnivå

Vissa funktioner kan stängas tillfälligt (upp till ett dygn) utan risk för individer eller samhälle. I dessa fall kan tillfartsväg och funktion dimensioneras utifrån ihållande nivå, så länge byggnader klarar den kortvariga nivån, se illustration på sidan 10. Tillfälliga skyddsåtgärder kan accepteras.

Detta gäller exempelvis: fritidsbostad, sällanköpshandel, ej samhällsviktig service, förskolor, skolor, tågtrafik.

Detta gäller *inte* exempelvis: permanentbostad, dricksvatten, avloppsrening, energiproduktion/-distribution, datakommunikation, sjukvård, måltidsverksamhet, utryckning, krisledning.

Definitioner

Att klara nivån

En byggnad klarar nivån om dess konstruktion inte skadas av att vattnet når den. Detta kan lösas genom att byggnaden i helhet placeras ovanför nivån, eller att de delar av byggnaden som ligger under nivån är utformade för att inte vatten ska tränga in och ge upphov till skador i konstruktionen.

En funktion klarar nivån om den kan upprätthållas när vattnet når den. Det innebär bland annat att nödvändiga tekniska system, till exempel el, vatten, avlopp och kommunikation ska fungera.

Ny sammanhållen bebyggelse på tidigare oexploaterad mark

Bebyggelsen omfattar tre byggnader eller fler, placerade på minst två tomter som gränsar till varandra eller åtskiljs endast av väg, gata eller parkmark. Marken ligger utanför tätort, är inte tidigare bebyggd och utgörs huvudsakligen av natur- eller jordbruksmark.

[1] Se 8 kap 1-4 §§ i plan- och bygglag (2010:900)

Ny typ av bebyggelse eller anläggning på tidigare bebyggd mark

Marken är sedan tidigare bebyggd eller anlagd på ett sätt att den inte kan ses som natur- eller jordbruksmark (till exempel parkering, terminalområde, upplag, täkt eller idrottsplan). Den nya användningen skiljer sig från tidigare användning på så vis att en detaljplan behöver tas fram där markanvändningen ompreciseras (till exempel bostäder på tidigare industrimark). Den nya användningen ska för platsen inte vara mindre lämplig än den tidigare.

Utveckling av befintlig bebyggelse eller anläggning

Befintlig bebyggelse eller anläggning byggs om men det är samma typ av markanvändning. Det kan även handla om förtätning, det vill säga att nya byggnader tillkommer inom ett område med sammanhållen bebyggelse eller att mindre byggnader ersätts av större.

Enstaka byggnad eller anläggning

Enstaka nya byggnader eller anläggningar som inte kräver detaljplan och inte utgör del av ny sammanhållen bebyggelse.

Bilaga: Matris och nivåtabeller

Samlande översikt över riktlinjer

Riktlinjen sammanfattas översiktligt i nedanstående matriser.

Matris 1: Riktlinjer för viktiga vägar, samhällsviktig verksamhet, verksamheter där översvämning kan skapa betydande miljöpåverkan och enklare byggnader.

Typ av bebyggelse/anläggning	Översvämning från sjöar & vattendrag			Skyfall
	Tillfartsväg	Funktion	Byggnad/anläggning	
Vägar av betydelse för framkomlighet till samhällsviktig verksamhet, bostäder eller dagligvaruhandel	Högsta beräknade nivå (-20 cm)			100-års
Samhällsviktig verksamhet	Högsta beräknade nivå (-20 cm)	Högsta beräknade nivå	Högsta beräknade nivå	200-års
Verksamheter där översvämning kan skapa betydande miljöpåverkan	Inga krav om det inte behövs för skydd av anläggningen	Inga krav om det inte behövs för skydd av anläggningen	Högsta beräknade nivå (gäller delar av anläggningen som behöver skyddas)	200-års
Enklare byggnader, garage, uthus, sjöbodar	Inga krav	Inga krav	Byggnad: 100-års	100-års

Matris 2: Riktlinjer för övrig typ av bebyggelse eller anläggning.

Övrig bebyggelse/anläggningar:				
Typ av bebyggelse/anläggning	Översvämning från sjöar & vattendrag			Skyfall
	Tillfartsväg	Funktion	Byggnad/anläggning	
Ny sammanhållen bebyggelse på tidigare oexploaterad mark	Högsta beräknade nivå (-20 cm)	Högsta beräknade nivå	Högsta beräknade nivå	100-års
Ny typ av bebyggelse eller anläggning på tidigare bebyggd mark: Permanentbostäder, Dagligvaruhandel	Högsta beräknade nivå (-20 cm)	Högsta beräknade nivå	Högsta beräknade nivå	100-års
Ny typ av bebyggelse eller anläggning på tidigare bebyggd mark: Övrig bebyggelse	200-årsnivå (-20 cm)	200-årsnivå	200-årsnivå	100-års
Utveckling av befintlig bebyggelse eller anläggning	200-årsnivå (-20 cm)	200-årsnivå	200-årsnivå	100-års
Enstaka byggnad eller anläggning	200-årsnivå (-20 cm)	200-årsnivå	200-årsnivå	100-års

Översikt över planeringsnivåer för Vänern

Tabellerna nedan redovisar planeringsnivåerna för stigande vatten från Vänern utifrån länsstyrelsens faktablad 2017. Siffrorna grundar sig på SMHI:s beräkningar samma år och kan komma att behöva justeras om nya beräkningar görs.

Högsta beräknade nivå

Kortvarig högnivå inom zon utan begränsad vinduppstuvning	+47,8
Körbar väg vid kortvarig högnivå inom zon utan begränsad vinduppstuvning	+47,6
Kortvarig högnivå inom zon med begränsad vinduppstuvning	+47,6
Körbar väg vid kortvarig högnivå inom zon med begränsad vinduppstuvning	+47,4
Ihållande högnivå	+47,2
Körbar väg vid ihållande högnivå	+47,0

200-årsnivå

Kortvarig högnivå inom zon utan begränsad vinduppstuvning	+47,2
Körbar väg vid kortvarig högnivå inom zon utan begränsad vinduppstuvning	+47,0
Kortvarig högnivå inom zon med begränsad vinduppstuvning	+47,0
Körbar väg vid kortvarig högnivå inom zon med begränsad vinduppstuvning	+46,8
Ihållande högnivå	+46,6
Körbar väg vid ihållande högnivå	+46,4

100-årsnivå

Kortvarig högnivå inom zon utan begränsad vinduppstuvning	+47,0
Körbar väg vid kortvarig högnivå inom zon utan begränsad vinduppstuvning	+46,8
Kortvarig högnivå inom zon med begränsad vinduppstuvning	+46,8
Körbar väg vid kortvarig högnivå inom zon med begränsad vinduppstuvning	+46,6
Ihållande högnivå	+46,4
Körbar väg vid ihållande högnivå	+46,2

Illustration

Nedanstående illustration visar planeringsnivåerna för stigande vatten från Vänern utifrån länsstyrelsens faktablad 2017.

